

“Ayıbınıza gəlmir, nə qədər “sovet”, “proletar” olar?”

Ulu öndər respublikamıza rəhbərlik edəndə də, Moskvada işləyəndə də “Azərbaycan”, “Gəncə”, “Nizami Gəncəvi” deməkdən yorulmurdu...

Məqalənin sərlövəsinə çıxardığım sözləri Heydər Əliyev 25 il qabaq Gəncədə deyib. Yadımdadır, həmin gün, oktyabrın 7-si payız havasından daha çox qızmar yay gününü xatırladırdı. Amma, bu, şəhərin baş meydanına – icra hakimiyyətinin inzibati binası qarşısına toplaşan on minlərlə sakinin halına qətiyyətlə təfəvvüt eləməyirdi. Çünki hamı o böyük şəxsiyyəti bir daha yaxından görmək istəyirdi. Bu istək gəncələrin qəlbində çoxdan özünə yuva salmışdı...

Seçliqabağı bir görüş idi. Amma rəsmiyyətçilik heç hiss olunmurdu. Kənardan baxanda görüş daha çox bir ailənin səmimi söhbətini xatırladırdı. Heydər Əliyev Moskvada işlədiyi illərdə qarşılaşdığı problemlərdən, Azərbaycanla, Gəncə ilə bağlı məsələlərin necə böyük çətinliklərlə, amma bütün sədləri dəf etməklə həll olunmasından danışirdi. Birdən...

– Moskvada olanlar və Azərbaycanla yaşayıb, millətinin mənafeyini anlamayanlar layihələr hazırlamışdılar ki, o üç rayona “sovet”, “proletar” və “Zavod” adları verək. O vaxt bizim ikinci katib rus idi. O, bunları hazırlamış və Moskva ilə də razılaşdırmışdı. Mənim yanımda işləyən azərbaycanlıları çağırdım, dedim, utanmırsınız, ayıbınıza gəlmir? Nə qədər “Sovet”, “Proletar” olar?

Heydər Əliyev bunları deyərək insan seli, sanki, lərzəyə gəldi. Gəncə sakinləri ilk dəfə idi ki, bu sözləri eşidirdilər. Bir anlığa “Heydər!”, “Gəncə!” sədalrı meydanı bürüdü. Bu sədalar 5 il əvvəl, 1993-cü ilin iyunun 13-də Gəncənin, ölkənin ağır günlərində Heydər Əliyevin Bakıdan gələrək, elə bu meydana narahat, təlaş, ümid dolu gözlərin qarşısındakı çıxışını yadıma saldı...

Heydər Əliyev Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrlərdə 15 dəfə Gəncədə olub. Burada ulu öndərlə keçirilən hər görüş, toplantı, müşavirə və digər tədbirlər orta və yaşlı nəslin yaxşı yadındadır. Onlardan biri də Gəncədə aparılan abadlıq-quruculuq işlərində həmişə yaxından iştirak edən “Gəncə Körpü Tikinti-2” ASC-nin sədri Aqibət Məmmədovdur. Aqibət müəllim deyir ki, o illər sanki şirin bir yuxu idi...

Aqibət Məmmədov:

– Heydər Əliyevi Gəncəsiz, Gəncəni Heydər Əliyevsiz təsəvvür etmək olmur. Bu qədim şəhərin, az qala, hər qarışında ulu öndərimizin izi var. Gəncənin adının özünə qaytarılması, milli adət və ənənələrinin yaşadılması, tarixi şəxsiyyətlərinin, o cümlədən Nizami Gəncəvi irsinin qorunub saxlanması birbaşa onun adı ilə bağlıdır. Heydər Əliyevin bu fikri heç vaxt yadımdan çıxmaz: **“Azərbaycana, Azərbaycan xalqına tək Nizami Gəncəvi kimi dahi bir şəxsiyyət bağışladığına görə Gəncə torpağı, Gəncə xalqı, gəncə-lilər əbədi minnətdarlığa layiqdirlər.”**

Heydər Əliyevin Bakıda və Gəncədə keçirdiyi müxtəlif tədbirlərdə, bir çox görüşlərdə, müşavirələrdə iştirak

etmişəm, Moskvada olarkən də bütün təzyiqlərə baxmayaraq, Azərbaycan, Gəncə üçün nələrdə etdiyini öz dilindən eşitmişəm. O da yadımdadır ki, Heydər Əliyev Gəncə sakinləri qarşısında çıxış edərkən demişdi: **“Açıq danışıq, biz o vaxt Kirovabad adını dəyişdirib Gəncə qoymaq imkanına malik deyildik. Ancaq mən buna yol açdım. Burada yaradılan iki rayondan birinə “Gəncə”, o birisinə də “Kəpəz” adı verdim. Mən bununla da qəna etdim. Bakıda yaradılan yeni böyük rayona “Nizami” adı verdim. Beləliklə, qədim Gəncənin adını bərpa etdik, Gəncə öz tarixi adını aldı. Ancaq xatirinizdədir, hələ bu adı almamış burada “Yeni Gəncə” yaşayış massivi yarandı. Mən gəldim, orada ilk ağacları basdırdıq, ilk daşları qoyduq. Orada böyük binalar tikildi və qədim Gəncənin yanında bir Yeni Gəncə yarandı. Bunlar hamısı Azərbaycanın tarixinə, milliliyinə və Gəncənin tarixinə olan xidmətlərimdir və inanıram ki, siz bunu bu gün də unutmamısınız və heç vaxt da unutmayacaqsınız.”**

Aqibət Məmmədov onu da əlavə etdi ki, Heydər Əliyevin Gəncədə gördüyü misilsiz işlərin miqyasını nəzərə alıb şəhərin görməli yerində tək bu obyektin adlarını və maketini nəfəs şəkildə nəhəng bir lövhə üzərində həkk etmək lazımdır ki, şəhərimizə gələn qonaqlarda da təsəvvür yaransın. Doğrudur, kitablarda, muzeylərdə bütün bunlar barədə məlumatlar var. Lakin şəhərdə, açıq havada belə bir nəcis iş görülsə, zənnimcə, hamının ürəyindən xəbər verər. Biz inşaatçılar da bu işdə yaxından iştirak etməyə, köməyə hazırıq.

...Heydər Əliyevi xalqa, o cümlədən Gəncə sakinlərinə sevdiren cəhətlərdən biri də onun son dərəcə cəsarətli və prinsipial olması idi. Gəncədə az sənaye müəssisəsi tapılır ki, Heydər Əliyevin təşəbbüsü və bilavasitə iştirakı, köməyi ilə tikilməsin. Xalça kombinatı, qənnadı fabriki, çini qablar və bülür zavodları, gil-torpaq kombinatı, elektron-maşınqayırma müəssisələri bilavasitə dahi şəxsiyyətin dəmir iradəsinin nəticəsində fəaliyyət göstərməyə başlamışdı və on minlərlə gəncəli daimi işlə təmin olunmuşdu.

Heydər Əliyev Moskvada da işləyəndə çalışırdı ki, Gəncə, sözün əsl mənasında Bakıdan sonra respubli-

kanın ikinci sənaye şəhərinə çevrilsin. **“Çalışırdım ki, Azərbaycanda bir avtomobil zavodu tikim, yaradım. Çünki düşünürdüm ki, başqa şəhərlərdə avtomobil istehsal olunur, amma Azərbaycanda yoxdur. Nəhayət, Moskvada belə böyük qərarın qəbul edilməsinə nail oldum. Ancaq yerini haranı seçdim? Gəncəni seçdim, Gəncədə avtomobil zavodunun inşasına başladım.”**

Qeyd edək ki, bu zavodun tikintisini Heydər Əliyev hələ respublika rəhbəri olarkən başlatmışdı. Ancaq 1982-ci ilin dekabr ayında Moskvaya dəvət olunduqdan sonra işlər, demək olar ki,

dayanmışdı. Ulu öndər deyirdi: **“Mən orada 5 il işlədim və gördüm ki, bəzi adamlar Azərbaycanda belə böyük müəssisələrin yaradılmasına nə qədər maneçilik törədirlər.”**

Lakin Heydər Əliyev bir işi başlayırdısa, onu sonadək başa çatdırırdı. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi prinsipiallıq, iradə, uzaqgörənlik, doğma torpağa hədsiz bağlılıq bütün maneələri aşmaqda bu böyük şəxsiyyətə həyatı boyu dayaqları olub. Bu dəfə də belə oldu.

Ulu öndər keçmiş SSRİ-də avtomobil nəqliyyatı sənayesinin inkişafı haqqında böyük bir qərar layihəsi hazırlayırdı. Ancaq Siyasi Büronun bir neçə üzvü müzakirə zamanı qərar layihəsini tənqid etməyə başlayırdı. Görünür, qərara Gəncə Avtomobil Zavodunun inşası üçün müəyyən vəsaitin ayrılması və onun qısa müddətdə başa çatdırılması ilə bağlı Heydər Əliyevin təkidi ilə salınmış cümlə xoşlarına gəlirdi. Lakin uzun mübahisələrdən sonra ulu öndərin özünü dediyi kimi, **“çox vuruşandan sonra”** qərar qəbul edilirdi.

Xanlar Fətəyev, “Gəncə Avtomobil Zavodu” İstehsalat Birliyi Müşahidə Şurasının sədri:

– Heydər Əliyev o illəri xatırlayıb deyirdi ki, mən avtomobil sənayesi nazirini, demək olar, həftədə bir dəfə yanıma çağırırdım və hesabat istəyirdim ki, görüm Gəncədə Avtomobil zavodunun tikintisi üçün nə edib. O vaxt avadanlıqlar Qərb ölkələrindən alınır.

yıb iş görmək istəyirsə, bu, bizim dövlətimizə, onun Prezidentinə olan inam və məhəbbətdən, ölkəmizdəki sabitlikdən, nüfuzumuzdan irəli gəlir.

...Gəncə Heydər Əliyevi sonuncu dəfə yaxından 2002-ci ilin sentyabrında gördü. Ulu öndər şəhər fəalları ilə görüşdü, Olimpiya İdman Kompleksinin açılışında iştirak etdi, digər yerlərdə oldu. Ümumiyyətlə, Heydər Əliyev Gəncədə hara ayaq basıbsa, o ilk geliş olmayıb. Səngərə düşübsə, dəfələrlə düşüb, sərrast atəş də açıb, igid əsgərə qol saati da verib. Zərrabi Poeziya Teatrına gedibse, ilk dəfə getməyib, çünki bu teatri özü yaradıb. Nizami məqbərəsini ziyarət edibse, böyük şairin ruhunu əməlləri, ona sonsuz ehtiramı ilə dəfələrlə şad edib.

– Biz hər il iyunun 15-ni Milli Qurtuluş Günü kimi qeyd edirik. Bəli, doğrudan da, ulu öndər xalqı bəlalardan qurtardı, vətəndaş müharibəsinin qarşısını aldı. Lakin mənə belə gəlir ki, əsl qurtuluş, inkişaf 1969-cu ilin 14 iyulundan başlanır. O dövrə kimi Azərbaycan bütün sahələr üzrə 15 respublika arasında ən geridə qalanı idi. Heydər Əliyev respublikanın rəhbəri seçildikdən sonra inkişaf, tərəqqi başlandı. Təkcə Gəncə buna əyani misaldır. Ona görə də 15 iyundan söhbət salarkən 14 iyulu da unutmamalıyıq...

Əslində, Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının birinci müavini Səməd Tomuyevin dediyi bu sözlərdə həqiqət var. Çünki 14 iyul olmasaydı, 15 iyun da olmayacaqdı. Heydər Əliyevin geliş xalqın taleyinə yazılan işıqlı bir səhifə idi.

...İllər ötür, lakin xeyirxah əməllər, dahiyanə uzaqgörənlik, xilaskarlıq missiyası, doğma torpağa bağlılıq, xalqını, millətini, onun gələcəyini hər şeydən üstün tutan böyük şəxsiyyət unudulmur. Məgər gəncələrin qəlbində xüsusi yeri olan bir insanı ututmaqmi olar?! AMEA-nın Gəncə bölməsinin Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr etdiyi 350 səhifəlik monografiyanı vərəqlədikcə, xatirələrlə, sənədlərlə tanış olduqca o ritorik sual bir də dönə-dönə səslənir: Onu unutmaq olarmı?!

Yazını ulu öndərin sonuncu dəfə Gəncə Olimpiya İdman Mərkəzində dediyi bu sözlərlə tamamlamaq istəyirəm: **“Xatirimdədir, iyunun 13-də mən buraya gəldim. Mən Gəncəni heç vaxt ağır, faciəli vəziyyətdə görməmişdim. Gəldim, bir gecə burada danışdıqlar apardım. Sabahısı gün şəhərə çıxdım, oradan, buradan avtomat atəşləri eşitdim. Haradan atırdılar? Kimlər və nə üçün atırdılar, kimi vurmaq istəyirdilər? Ondan iki-üç saat sonra mən Gəncəni tərk etdim. Təəssüflər olsun ki, Gəncə elə bir gün də görmüşdü, elə bir aylar da, günlər də keçirmişdir. Ancaq güman edirəm, siz bunu qiymətləndirirsiniz ki, biz bunların hamısına son qoyduq. İndi Azərbaycandan hər yerində olduğu kimi, Gəncədə də insanlar rahat yaşayır, cinayətkarlığın qarşısı alınır, həmin özbaşnalıq edən ayrı-ayrı silahlı dəstələr ləğv olunub. Rahat yaşayırsınız və rahat işləyirsiniz...”**

Hamlet QASIMOV,
“Xalq qəzeti”nin bölgə müxbiri,
Əməkdar jurnalist